

Lektorbladet

Tidsskrift for fag, kultur og utdanning | norsklektorlag.no | #1-2020, 19. årgang

Foreslår store endringer i videregående

De siste 25 årene er det skjedd lite nytt i videregående opplæring. Liedutvalget har 100 forslag til forbedringer og endringer.

Foto: IRJ

Venter på Høyesterett

Lektor Clemens Saers har anket saken sin til Høyesterett.
Side 8–9

Mørketall på etterutdanning

Mange godt voksne lektorer bruker fritiden på faglig oppdatering.
Side 12–13

Rett og krav til å mestre

Redaktøren
har ordet

Inger Johanne Rein

DET HAR IKKJE vore mange ballongar og serpentinar å spore sjølv om *Reform 94* har eit slags 25-årsjubileum – reforma som ga alle ungdommar med fullført grunnskole rett til vidaregåande opplæring. Generell studiekompetanse vart innført som inngangsbillett til høgare utdanning. Linjer i vidaregåande vart slått saman og lagt ned. Norsk, engelsk og matematikk vart styrkt – også på yrkesfag. Reforma har ofte blitt kritisert for teoretisering av yrkesopplæringa, og fleire meiner dette er årsaka til stort fråfall blant teorisvake elevar. For fråfallet har vore sørgjeleg stabilt sidan 1994 trass massive tiltak for å få fleire til å fullføre.

No er det Liedutvalet som – i tillegg til fleire andre grep – foreslår endringar i vidaregåande skule for å få fleire til å fullføre. Eitt av dei viktigaste tiltaka dei meiner trengst, er at retten til vidaregåande opplæring ikkje vert avgrensa i tid.

Mandatet var klart: Liedutvalet skulle mellom anna sjå om vidaregåande skule legg til rette for at flest mogeleg fullfører – og om dagens modell i stor nok grad fremjar lærelyst og motivasjon. Slik sett er den underlege tittelen *Med rett til å mestre* ikkje overraskande – men eigentleg

foreslår dei eit *krav om å mestre*. For det Liedutvalet faktisk foreslår, er at vidaregåande opplæring skal sørge for at elevane er kvalifiserte. Elevar som ikkje har eit godt nok fagleg nivå frå ungdomsskulen skal få innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk, og dei må bestå faga for å kunne gå vidare til neste fagnivå. Her tek utvalet tak i det som har vore den verkeleg store utfordringa i vidaregåande opplæring: alle elevane som startar med altfor svake faglege føresetnader og med for dårlege norskkunnskapar. Retten har vore på plass, men ikkje meistringa.

Ved å gje denne elevgruppa eit tilbod tilpassa det faglege utgangspunktet dei faktisk har, vil langt fleire av elevane oppleve meistring i vidaregåande skule.

«Vi elsker ham likevel!»

Skoleklokker ringer ikke lenger, og elevene må passe tiden selv ved konstant å spørre andre hvor mye klokka er. To elever beveger seg hastig opp trappa til klasseromsfløyen litt etter de andre. Spisefri sitt bulder, rammel, skrik og skråll er i ferd med å stilne på en av landets videregående skoler. Det er mulig for meg som kommer bak dem i trappa – også litt sent ute – i brokker å høre hva guttene foran meg sier. Jeg drasser på et klassesett med slitne Fugletribunalet-romaner, laptop, pennal og analog lærerplanlegger, og tross anstrengelsen lytter jeg med stigende interesse til det guttene foran meg diskuterer. Temaet er den nylig gjennomførte undervisnings-evalueringen – dere vet, den som gjerne

kommer rett før karakteroppgjøret i januar, når oppgitthet og amperhet brer seg blant elevene over det som komme skal, og læreren står lavt i kurs.

Guttene foran meg sier de synes de er spurt om vel mye og om vel mange av lærerne sine i evalueringen. Noen av spørsmålene går vel strengt tatt ikke på læreren og hans eller hennes undervisning, heller? «Jeg er motivert for å lære i faget.» («Enig? Delvis enig? Verken enig eller uenig? Delvis uenig? Helt uenig? Vet ikke?») «Ikke bare lærerens feil om det svikter her, vel? Alle vet jo at man som regel er mer motivert for fagene man velger selv, enn for fellesfagene?» Velsigne dere, gutter – der reddet dere dagen min!

Men trappa er lang, og det kommer mer. Jeg hører heldigvis ikke navnet på læreren det er snakk om, men merker meg kjærligheten i guttenes stemme når de sier at det er kjipt at denne læreren nok ikke får noe bra score på mange av spørsmålene i undervisningsevalueringen. Han er ikke så nøye med å informere om vurderingskriteriene, han varierer strengt tatt ikke undervisningen sin noe særlig, og det er han som bestemmer arbeidsmåtene i faget. Guttene er likevel skjont enige om en ting: «Vi elsker ham likevel! Burde vært en rubrikk for det også!»

Lektoren

Innhold

6–7

Liedutvalget har levert

Liedutvalget har i sin nye rapport *Med rett til å mestre* 100 forslag for fremtidens videregående opplæring.

8–9

Clemens Saers anker til Høyesterett

Lektoren som ble utsatt for vold av en elev, har saksøkt Oslo kommune. Etter tap i to rettsinstanser har han nå anket til Høyesterett.

19

cand.smile

Gamle quizbøker sliter med kategorien norske fylker.

29

Søk på Nobel-kurset

Norsk Lektorlag har to plasser på Nobelinstituttets årlige lærerkurs. Søknadsfrist er rett rundt hjørnet.

#1-20

- 2 Leder
- 4 Politisk leder har ordet
- 6 Liedutvalget har sett på videregående
- 8 Saers venter på Høyesterett
- 10 Ny opplæringslov på trappene
- 11 Eksamen og vurdering
- 12 Læring i senkarrieren
- 14 Visma InSchool sliter fortsatt
- 16 Et mer rettferdig studieopptak
Leif Kristensen
- 18 Tidlig innsats og tilpasset opplæring
- 19 cand.smile.
- 21 Napp-ut-plakat
- 25 Matematikklærere uten fordypning
- 26 Generasjon prestasjon og curlingforeldrene
Kristin Ask
- 28 Historisk tilbakeblikk
- 29 Søk på årets Nobel-kurs
- 30 Juridisk talt
Nedbemannning
- 32 Lektorstipend
- 34 Tariffspalten
Arbeidstid
- 36 Spørsmål og svar
- 38 Når elever representerer fare for lærere
Innlegg av Børge Skåland
- 40 Hva med lærerne?
Innlegg av Steinar Larssen
- 41 Lektorquiz
- 42 Kontaktinformasjon

Venter på Høyesterett

Er det ingen som har ansvaret når en lærer blir skadet av en elev?
Clemens Saers har nå vendt seg til Høyesterett for å tvinge fram et svar.

AV | Inger Johanne Rein

DEN VOLDSUTSATTE LEKTOREN Clemens Saers sendte i januar anke til Høyesterett etter at han tapte søksmålet mot Oslo kommune både i tingretten og i lagmannsretten. Det er ankeutvalget som nå skal avgjøre om Saers-saken tas inn for Høyesterett.

Overfallet i 2014

Det er snart seks år siden Clemens Saers ble angrepet av en 18-årig elev på Oslo handelsgymnasium. 15. mai 2014 underviste Saers tre elever i en forberedende innføringsklasse da det banket på døra. Fem gutter stod utenfor, og den ene ville inn i klasserommet for å inndrive gjeld fra en av Saers elever. Lektoren prøvde å hindre dem i å komme inn. Den ene 18-åringen tok da grep rundt halsen på han og vred strupehodet hans slik at Saers besvimte og gikk i bakken. Den ene av de tre elevene til Saers, norsk-somaliske Farhiya Muhamed, får slått bort angriperen med kost. Hun blir

senere tildelt Carnegies bronsemedalje for sin modige opptreden hvor hun bidro til å redde livet til læreren sin.

Første rettsrunder

Den voldelige eleven ble straffedømt i 2015 og dømt til å betale erstatning. Saers er også tilkjent yrkesskadeerstatning for skadene han ble påført. I 2017 gikk Saers til sak mot Oslo kommune, og krevde en oppreisning på 250 000 kroner fordi skoleledelsen visste at eleven var farlig, men unnlot å informere alle lærerne ved skolen om dette. I tingretten ble gjerningsmannen, som hadde et betydelig «aggresjonsproblem og et eksplosivt temperament», dømt til seks måneders betinget fengsel, og dømt til å betale erstatning.

Saers fikk medhold i at skoleledelsen hadde opptrådt kritikkverdig ved at de ikke hadde informert alle lærerne om at det var en potensielt farlig elev ved skolen. Likevel frifant tingretten Oslo

kommune: Å ikke gi informasjon om den farlige eleven var uaktsomt, men ikke grovt uaktsomt. Erstatningsansvar utløses bare ved *grovt uaktsomt*.

Clemens Saers tok saken videre til Borgarting lagmannsrett, som falt ned på samme konklusjonen. Saers ble her dømt til å dekke kommunens utlegg i lagmannsretten på 193 675 kroner.

25 prosent ufør

Angrepet påførte ham både fysiske og psykiske skader. Stemmen er gradvis bygget opp igjen ved hjelp av logoped og trening. Han har i tillegg fått konstatert posttraumatisk stresslidelse. Det er ingen tvil om at det er belastende å snakke om overfallet og etterspillet, og det er også krevende å forberede seg til en eventuell ny runde i retten. Men det han synes er verst i denne saken, er mistroen han er blitt møtt med fra arbeidsgivere og andre om at det var *han* som angrep eleven.

– Jeg har ikke tenkt å gi meg. Jeg gjør dette for alle landets lærere. For læreres sikkerhet må tas på alvor – og da må ansvaret ligge et sted når sikkerheten svikter, sier Clemens Saers, som nå venter på svar fra ankeutvalget i Høyesterett.

– Få dager etter angrepet ble jeg innkalt til rektors kontor hvor en jurist fra Utdanningsetaten i Oslo sa at anonyme vitner påsto at det var jeg som hadde gått i strupen på eleven. Disse anklagene opplevde jeg som sterkt krenkende, sier han, og legger til at det har vært svært tungt å høre at det i lang tid ble spredd historier om at han selv var skyld i overfallet.

To rettsinstanser har slått fast at det var Saers som ble angrepet, og eleven er dømt til fengsel og til å betale erstatning. Likevel har Utdanningsetaten aldri, ifølge Saers, beklaget at de la ansvaret på angrepet over på ham.

– Selv i tingretten i mars 2018 bekreftet overfallselevens kontaktlærer at han trodde på eleven, på at det var jeg som hadde overfalt eleven som senere ble dømt til fengsel, forteller han.

Selv om det er tøft å stå i kampen etter to tap, nekter han å gi opp. Og han forteller om uvurderlig støtte fra familie og venner.

– Jeg har ikke tenkt å gi meg. Jeg gjør dette for alle landets lærere. For læreres sikkerhet må tas på alvor – og da må ansvaret ligge et sted når sikkerheten svikter, sier han.

Savner fagforeningene

Etter to rettsrunder har Clemens Saers betalt over 1,5 millioner kroner fra egen lomme. Han var ikke medlem av noen fagforening da overfallet skjedde, og har derfor ikke rett til juridisk bistand. Dette er han innforstått med, men han savner likevel en større interesse og støtte fra lærernes fagforeninger i en sak som han mener berører absolutt alle lærere i landet – og berører den grunnleggende sikkerheten på arbeidsplassen.

– Det er fantastisk å motta den enorme støtte jeg har fått fra enkeltpersoner og grupper – både i form av økonomiske bidrag, og gjennom alle støtteerklæringene og meldingene jeg får. Det varmer, forteller han.

Vil til Høyesterett

Saers og advokatene hans ønsker en avklaring av organansvaret. Siden eleven er dømt og skal betale erstatning, er det organansvaret som eventuelt kan gi Saers oppreisning fra arbeidsgiveren etter skadeserstatningsloven. Spørsmålet er om rektor direkte kan identifiseres med Oslo kommune og dermed påføre kommunen ansvar.

– Både tingretten og lagmannsretten vegret seg for å gå inn i dette spørsmålet, mener Saers.

Han er ellers svært negativ til at ankesaken i Borgarting lagmannsrett stort sett gikk for lukkede dører.

– Hensynet til eleven som angrep meg, ble vektlagt over allmennhetens rett til å få innsyn i en svært viktig sak, mener Saers. Hans opplevelse etter å ha gjennomgått to rettssaker er at det offentlige støtter det offentlige. Han er kritisk til at hans vitner ikke ble tillagt vekt, og til at vitnemålene fra hans elever og vitner fra Securitas ble utelatt i dommen.

Venter på ankeutvalget

Uavhengig av utfallet i ankesaken til høyesterett har Clemens Saers oppnådd at to rettsinstanser har slått klart fast at skoleledelsens taushetsplikt IKKE gjelder like sterkt overfor ansatte som overfor andre elever eller foreldre når en elev utgjør en fare.

Den 10. januar 2020 leverte Clemens Saers jurister i Wiersholm inn en anke av dommen i Borgarting lagmannsrett til Høyesterett. Oslo kommune har frist til den 3. februar 2020 med å komme med et tilsvarende svar. Deretter er det bare å vente på ankeutvalgets beslutning.

Får mye støtte

CLEMENS SAERS SKRIVER på sin egen nettsider at ca. 2700 borgere, flertallet av dem lærere, har støttet ham med beløp fra 10 kroner og oppover. Til sammen er støtten per 3. februar 2020 kommet opp i ca. 850 000 kroner blant annet gjennom bidra.no. Han skriver på nettsiden at saken til nå har kostet ham 1 521 925 kroner.

Øystein Kvamme Skjæveland har nettopp utgitt en bok der blant annet Saers-saken er omtalt. Han donerer 50 kroner for hver solgte eksemplar av boken.

BØRGE SKÅLAND

førsteamanuensis ved fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, OsloMet – storbyuniversitetet

Når elever representerer fare for lærere

VI SER ET økende antall voldssaker i skolen. Dette viser nyere undersøkelser utført blant annet av Utdanningsforbundet og SSB. Et eksempel er voldshendelsen der lektor Clemens Saers ble påført varige skader av en elev. Saers anmeldte eleven, og arbeidsgiveren. Han fikk medhold i saken mot eleven som ble idømt fengselsopphold og oppreising, men han fikk ikke medhold i søksmålet mot Oslo kommune for å ha unnlatt å sørge for et trygt arbeidsmiljø. Hele saken gjør at man kan stille spørsmål ved om lærerne som yrkesgruppe har beskyttelse mot elevvold.

Lærers rett til å bli informert om voldelige elever

Advokat i Norsk Lektorlag, Else McClimans, skriver i Klassekampen, 6. januar at taushetsplikten ikke hindrer ledelsen i å informere alle lærere ved skolen om utagerende elever. Hun skriver også at det må avklares hvilken rett lærerne har til informasjon om elevene, og ledernes plikt til å informere. Det ble vist til at dersom Saers hadde hatt kunnskap om eleven, hadde han trolig avverget angrepet.

Kjennskap om elevene er avgjørende for at lærerne skal kunne planlegge undervisningen og veilede elevene i faglige og sosiale spørsmål. Informa-

sjon og innsikt i hva lærere har rett til å vite om enkeltelever, er sentralt. Uten kjennskap til enkeltelever kan ikke lærerne ivareta egen, kollegers og elevers helse.

Ledelsen

Ledere i skolen må etter min mening ha kjennskap til enkeltelever med voldstendenser. Ledelsen har arbeidsgiveransvar og plikt til å ivareta lærernes arbeidsmiljø og helse. I tilfellet Saers ivaretok ledelsen ikke sitt lederansvar med å informere lærerne om at de hadde elev som kunne være en fare for helsen deres. Min vurdering er at det er uforsvarlig når ledelsen ikke ivaretar informasjonsplikten om en risikoelev. Lederopplæring må innbefatte veiledning om hvordan de kan gi støtte til lærere i møte med risikoelever.

Enkelthendelsen som illustrerer et allment problem

Lektor Saers, ansatt ved Oslo handelsgymnasium, ble 15. mai 2014 angrepet av en elev ved samme skole. Gjerningspersonen forsøkte å trenge seg inn i klasserommet for å inndrive gjeld. Saers hindret elevens inntrenging. En handling som forankres i proposisjon 57 L (2016–2017) om plikt til å gripe inn «umiddelbart og ... å stoppe en situa-

sjon som pågår og er forholdsvis akutt». Denne situasjonen, hvor en veltrent elev var i ferd med å trenge seg inn i et klasserom, må falle under dette.

Da Saers ble angrepet av eleven, kjente han et kraftig grep rundt strupehodet. Eleven røsket ut strupehodet og vred om, hvorpå Saers hørte et «klikk» (NRK-artikkel 08.10.17). Grepet er kjent fra militære selvforsvarsformer, og er brukt for raskt å uskadeliggjøre fienden. «Klikket» Saers hørte, er ifølge nærkampekspert knusing av brusk.

Hva visste skolen?

Da skolen høsten før angrepet engasjerte en Securitas-veker for å følge med på eleven, opplyste rektor at «eleven ble ansett som farlig ... mistenkt for å bruke anabole steroider ... kunne være aggressiv». I en bekymringsmelding til barneverntjenesten, med kopi til politikontakten i februar 2014, nevnes «mistanke om bruk av anabole steroider ... voldelig ... vi mener at han er en stor fare for sine medelever, lærere». Skolen skriver dessuten i vedtak om utvisning i mars 2014 at eleven har vært truende mot to navngitte lærere, har truet medelever med knivstikking, og at skolen «er i en uavklart situasjon med hensyn til tryggheten for skolens personale». Disse konkrete beskrivelsene, gjengitt

Som lærerutdanner frykter jeg at dommen gir grunnlag for at yrkesgruppen vi utdanner, er usikret.

fra dommen, var ikke nok til at skolen valgte å informere personalet om risikoen eleven utgjorde. Clemens Saers var derfor uforberedt på faren eleven utgjorde.

Konsekvenser for fremtidige lærere

Som lærerutdanner frykter jeg at dommen gir grunnlag for at yrkesgruppen vi utdanner, er usikret. I straffeloven § 286 bokstav c er undervisningspersonale definert under «Vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper». Ifølge arbeidsmiljøloven § 4-3 punkt 4 skal enhver arbeidstaker beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger. Dommen i lagmannsretten slår fast at arbeidsgiveren ikke gjorde nok for å verne «per-

soner som har ansvar for opplæring» (straffeloven § 286). Skolen hadde opplysninger som førte til at eleven ble beskrevet som en «ikke ubetydelig risiko for skolens ansatte og elever». Dommen konkluderer med at «Det var en kumulativ feil fra rektor og utdanningsetaten» at de unnlot å informere alle skolens lærere om sikkerhetsrisikoen. Til tross for konklusjon om feil, selv når lærers helse er ødelagt av farlig elev, blir ikke arbeidsgiver ansvarliggjort.

Clemens Saers-saken ble drøftet i Dagsnytt 18 18. desember 2020. Utdanningsdirektør Marte Gerhardsen uttrykte forståelse og ekte empati gjennom å uttrykke «Jeg blir lei meg... episoden med Saers er dypt tragisk ...

etaten skulle ta lærdom». Dette holder ikke som reaksjon fra en arbeidsgiver. Vi må kunne stole på at de pedagogene vi utdanner, er rettslig sikret. Min egen forskning av læreres subjektive opplevelser av elevvold, peker på at lærere føler seg sviktet, at de opplever manglende støtte, og at vold og trusler fra elever fører til personlig og profesjonell utrygghet. Lagmannsdommen fra desember er kommentert i ulike avisinnlegg. Felles er reaksjoner på at svikt ikke får konsekvenser. Vi trenger en avklaring i Høyesterett om arbeidsgiverens ansvar for å informere om elever som utgjør en sikkerhetsrisiko, og om skoleansattes rett til et trygt arbeidsmiljø.

Nye koster i fag- og tariffpolitikk

Disse to sentrale utvalgene er rådgivende for sentralstyret. Tariffpolitisk utvalg har ansvar for å følge opp og utvikle tariffpolitikk i Lektorlaget. Fagpolitisk utvalg behandler saker med tilknytning til fagpolitikk i tråd med overordnede fagpolitiske vedtak og de til enhver tid gjeldende styringsdokumenter. Begge utvalgene er underlagt sentralstyret og ledes av 1. og 2. nestleder.

Tariffpolitisk utvalg

Helle C. Nyhuus, Drammen vgs. (leder)
Knut A. Knutsen, Grim skole
David Løvbræk, Hersleb vgs.
Ørjan Arve Sunde, Ramstad skole
Silje Moen, Gjøvik vgs.

Varamedlemmer:

Karin Winsnes Gullichsen, Skien vgs.
Marit Eivindson, Tangen vgs.

Fagpolitisk utvalg

Øystein Hageberg, Ulsrud vgs. (leder)
Karoline Torkildsen, Oslo handelsgymnasium
Ingrid Brekke, Torstad ungdomsskole
Knut Kirknes, Mailand vgs.
Sigurd Vagstad, Holmestrand vgs.

Varamedlemmer:

Njål Gjølstad, Fyrstikkalleen skole
Henriette Sandberg, lektorstudent NTNU